

12987E

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم زمین

گروه آموزشی جغرافیای انسانی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد M. SC

رشته:

جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

عنوان:

نقش تعاونی های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی

(مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان خداآبند)

استاد راهنما

دکتر بیژن رحمانی

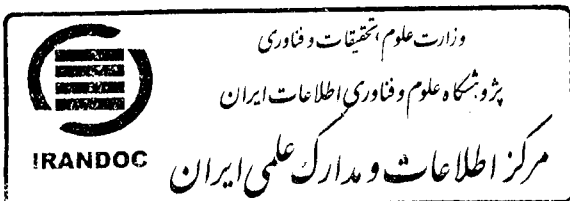
استاد مشاور

مهندس بتول مجیدی خامنه

نگارنده

مجید حضرتی

نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸

۱۴۹۵۶۴

۱۳۸۹/۱۰/۶۹

بسمه تعالی
وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم زمین
گروه جغرافیای انسانی
تأییدیه دفاع از پایان نامه
کارشناسی ارشد

این پایان نامه توسط آقای: **مجید حضرتی** دانشجوی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته

رشته: **جغرافیا و برنامه ریزی روستایی** در تاریخ **۱۳۸۹/۶/۱۶** مورد دفاع قرار گرفت و

براساس رأی هیأت داوران با نمره **۸۰** و درجه **ب** پذیرفته شد.

استاد راهنما آقای دکتر: **بیژن رحمانی**

استاد مشاور خانم مهندس: **بتول مجیدی خامنه**

استاد داور آقای دکتر: **رحمت اله منشی زاده**

استاد داور آقای دکتر: **غلامحسن شیخ حسنی**

تقدیم به

کشاورزان زحمتکش و شریف بخش

مرکزی شهرستان خداآبندہ

تشکر و سپاس

رساله حاضر با عنوان « نقش تعاونی های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان خداآهنده) »، در پنج فصل جهت بررسی وضعیت کشاورزی و عملکرد تعاونیهای کشاورزی در بهبود شاخصهای اقتصادی منطقه مورد مطالعه تدوین شده است. در اینجا ضرورت دارد ابتدا استاد راهنما جناب آقای دکتر بیژن رحمانی و استاد مشاور سرکار خانم مهندس بتول مجیدی در زمینه راهنمایی سازنده و مؤثر تشکر و قدر دانی نمایم. همچنین از کشاورزان شریف و زحمتکش ساکن در روستاهای بخش مرکزی بویژه کشاورزان عضو تعاونی جهت همکاری در پر کردن پرسشنامه و اطلاع رسانی در زمینه مسائل کشاورزی منطقه کمال تشکر و قدردانی را به جا آورم. همچنین از دوستان و همکلاسی های عزیز که بنده را در تدوین و گردآوری آمار و اطلاعات پایان نامه کمک نمودند نیز کمال تشکر را دارم.

اقرار و تعهدنامه

اینجانب مجید حضرتی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی ، دانشکده علوم زمین ، گروه جغرافیای انسانی، رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، پایان نامه حاضر را بر اساس مطالعات و تحقیقات شخصی خود انجام داده و در صورت استفاده از داده‌ها ، مآخذ ، منابع و نقشه‌ها به‌طور کامل به آن ارجاع داده‌ام ، ضمناً داده‌ها و نقشه‌های موجود را با توجه به مطالعات میدانی - صحرایی خود تدوین نموده ام . این پایان نامه پیش از این به‌هیچ‌وجه در مرجع رسمی یا غیر رسمی دیگری به‌عنوان گزارش یا طرح تحقیقاتی عرضه نشده است. در صورتی که خلاف آن ثابت شود ، درجه‌ی دریافتی اینجانب از اعتبار ساقط شده، عواقب و نتایج حقوقی حاصله را می‌پذیرم.

تاریخ ۱۳۸۹ / ۶ / ۱۶

امضاء

چکیده:

تعاونی یک موسسه خود مختار از اتحاد داوطلبانه اشخاص برای برآورده ساختن نیازهای عمومی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آرزوها از طریق یک مالکیت مشترک و تحت کنترل دموکراتیک شرکت می باشد. رساله حاضر با روش توصیفی و ارزشیابی به مطالعه نقش تعاونی های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی در بخش مرکزی شهرستان خدابنده پرداخته و در این زمینه برای جمع آوری داده ها و اطلاعات از شیوه اسنادی و مطالعات میدانی بهره گرفته است.

بررسی وضعیت کشاورزی منطقه در راستای ارزیابی نقش تعاونی کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی، موضوع مورد مطالعه رساله می باشد. بدین ترتیب در این رساله سه مولفه در نظر گرفته شده است: ۱. مشکلات عمده کشاورزی منطقه، ۲. وضعیت نظامهای بهره برداری و مدیریت سنتی منطقه، ۳. ارزیابی عملکرد تعاونی های کشاورزی در حل این مشکلات و جایگزینی مناسب برای نظامهای بهره برداری سنتی. شاخصهای تحقیق عبارت بودند از: مالکیت زمین و یکپارچه سازی اراضی، سرمایه گذاری و تامین اعتبارات، مکانیزاسیون، مشارکت، تغییر الگوی کشت، وضعیت بازاریابی و آبیاری و منابع آب.

طبق یافته های پایان نامه، نظامهای بهره برداری، نقش قابل توجهی در بهبود وضع کشاورزان نداشته و در پی حفظ وضع موجود بوده است. تعاونی های کشاورزی نیز در زمینه شاخص های تامین اعتبارات، گسترش مکانیزاسیون و تقویت مشارکت موفق بوده، اما در شاخص های تغییر الگوی مالکیت اراضی، بهبود شیوه های آبیاری، بازاریابی، آموزش، جذب سرمایه و حل مشکلات باغداری و دامداری ناموفق بوده، همچنین در زمینه تغییر الگوی کشت، اشتغالزایی و افزایش تولید نیز تاثیر اندکی داشته است. نتایج نشان می دهد اگر از توانایی تعاونیها بطور صحیح استفاده شود می تواند خلاء مدیریت سنتی را حتی بهتر از آن پر کند. اما این تعاونی ها به علت محدودیت خدمات دریافتی، نتوانسته اند به توسعه اقتصاد روستا، آنطور که باید کمک کنند. برای عملکرد بهتر تعاونی، سازمان تعاون باید شعاع عملکردی خود را افزایش دهد و فقط به تامین اعتبارات و نظارت بر کار تعاونی ها و افزایش کمی تعاونی ها تکیه نکند.

واژگان کلیدی: اقتصاد روستایی، توسعه روستایی، تعاونی کشاورزی، بخش مرکزی خدابنده

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱. فصل اول
۲	۱-۱. طرح مسئله
۴	۲-۱. سوالات، فرضیات و اهداف تحقیق
۵	۳-۱. ضرورت تحقیق
۶	۴-۱. پیشینه تحقیق
۹	۵-۱. روش پژوهش
۹	۶-۱. جامعه آماری
۱۰	۷-۱. موانع و مشکلات تحقیق
۱۱	۸-۱. مفاهیم و تعاریف
۱۱	۸-۱-۱. اقتصاد
۱۲	۸-۲-۱. توسعه اقتصادی
۱۲	۸-۳-۱. توسعه روستایی
۱۳	۸-۴-۱. تعاون و تعاونی
۱۶	۲. فصل دوم
۱۷	۱-۲. انواع تعاونی
۱۷	۱-۱-۲. انواع تعاونی بر اساس نوع عضویت
۱۷	۲-۱-۲. انواع تعاونی ها بر اساس نوع فعالیت
۱۸	۳-۱-۲. انواع تعاون از دیدگاه انجمن بین المللی تعاون
۱۸	۴-۱-۲. انواع تعاون قبل از انقلاب اسلامی
۱۹	۵-۱-۲. انواع تعاونی ها بعد از انقلاب اسلامی
۲۰	۶-۱-۲. شرکت های تعاونی کشاورزی
۲۱	۲-۲. اهداف تعاونی
۲۲	۳-۲. اصول و ارزش های تعاونی
۲۴	۴-۲. تعاون در جهان

۲۸	۵-۲. شرکتهای تعاونی کشاورزی در ایران
۳۰	۲-۵-۱. تعاونی های کشاورزی در برنامه های توسعه
۳۳	۲-۷. تعاونی در شهرستان خدابنده
۳۵	۲-۶. نقش تعاونی ها در توسعه اقتصادی
۳۷	۲-۷. نقش دولت در گسترش تعاونی
۴۰	۲-۸. نظام بهره برداری در ایران
۴۲	۲-۹. نظامهای بهره برداری در شهرستان خدابنده
۴۴	۲-۱۰. مبانی نظری
۴۷	۲-۱۰-۱. مکاتب فکری تعاونی
۴۷	۲-۱۰-۱-۱. مکتب تعاونی مشترک المنافع
۴۷	۲-۱۰-۱-۲. مکتب سوسیالیسم
۴۸	۲-۱۰-۱-۳. مکتب آنارشیزم
۴۸	۲-۱۰-۱-۴. مکتب بخش تعاونی
۵۰	۳. فصل سوم
۵۱	۳-۱. موقعیت جغرافیایی و تقسیمات سیاسی
۵۱	۳-۲. زمین شناسی و توپوگرافی منطقه
۵۷	۳-۳. پوشش گیاهی
۵۸	۳-۴. منابع آب
۶۰	۳-۵. اقلیم
۶۱	۳-۵-۱. دما
۶۳	۳-۵-۲. بارش
۶۳	۳-۵-۳. رطوبت
۶۷	۳-۵-۴. باد
۶۸	۳-۵-۵. روزهای یخبندان
۶۸	۳-۵-۶. ابرناکی و ساعات آفتابی
۷۰	۳-۶. ویژگی های خاک منطقه

۷۰	۳-۶-۱. قابلیت اراضی
۷۱	۳-۶-۲. طبقه بندی خاکهای منطقه
۷۵	۳-۷. تعداد جمعیت
۷۵	۳-۸. تعداد و بعد خانوار
۷۸	۳-۹. ترکیب جنسی
۷۸	۳-۱۰. ترکیب سنی
۸۰	۳-۱۱. رشد جمعیت
۸۱	۳-۱۲. جمعیت فعال
۸۲	۳-۱۳. میزان فعالیت
۸۳	۳-۱۴. اشتغال
۸۴	۳-۱۵. بیکاری
۸۵	۳-۱۶. بار تکفل
۸۶	۳-۱۷. تراکم (کشاورزی/نسبی)
۸۶	۳-۱۸. سواد
۸۹	۳-۱۹. سیمای اقتصادی منطقه
۹۱	۳-۱۹-۱. مشکلات و تنگناهای کشاورزی منطقه
۹۱	۳-۲۰. نتیجه گیری
۹۳	۴. فصل چهارم
۹۴	۴-۱. مقدمه
۹۵	۴-۲. گندم
۹۸	۴-۳. جو
۱۰۰	۴-۴. سیب زمینی
۱۰۲	۴-۵. یکپارچه سازی اراضی
۱۰۵	۴-۶. مکانیزاسیون
۱۰۸	۴-۷. دامداری
۱۰۹	۴-۸. باغداری
۱۱۱	۴-۹. مدیریت منابع انسانی

۱۱۱	۱-۹-۴. ساختار مدیریتی شرکتهای تعاونی
۱۱۲	۲-۹-۴. مدیریت فعالیت و اشتغال
۱۱۴	۱۰-۴. آموزش
۱۱۵	۴-۱۱. مشارکت
۱۱۹	۴-۱۲. آبیاری
۱۲۰	۴-۱۵. بازاریابی
۱۲۲	۴-۱۶. تغییر الگوی کشت و افزایش تولید
۱۲۳	۴-۱۷. اعتبارات و سرمایه گذاری
۱۲۸	۵. فصل پنجم
۱۲۹	۵-۱. نتیجه گیری
۱۳۰	۵-۲. آزمون فرضیات
۱۳۵	۵-۳. پیشنهادات
۱۳۷	منابع و ماخذ
۱۴۳	پیوست شماره ۱

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۰	جدول (۱-۲): آمار تعاونی های ثبت شده در کل کشور از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا پایان شهریور ماه سال ۱۳۸۶ به تفکیک گرایش
۳۴	جدول (۲-۲): آمار تعاونی های ثبت شده در شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۸
۵۱	جدول (۱-۳): تقسیمات سیاسی بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۵
۵۴	جدول (۲-۳): تقسیمات ارتفاعی بخش مرکزی شهرستان خدابنده
۶۰	جدول (۳-۳): حجم آبهای زیر زمینی شهرستان خدابنده و میزان بهره برداری از آن
۶۲	جدول (۴-۳): توزیع ماهانه دما در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۴	جدول (۵-۳): توزیع ماهانه بارش در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۴	جدول (۶-۳): میانگین توزیع فصلی بارش طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۵	جدول (۷-۳): توزیع ماهانه رطوبت نسبی در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۷	جدول (۸-۳): توزیع ماهانه سرعت و جهت باد در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۸	جدول (۹-۳): توزیع ماهانه روزهای یخبندان در بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال (۲۰۰۸)
۶۹	جدول (۱۰-۳): توزیع ماهانه روزهای ابرناکی در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۶۹	جدول (۱۱-۳): توزیع ماهانه تعداد ساعات آفتابی در بخش مرکزی شهرستان خدابنده طی سالهای (۲۰۰۵-۱۹۹۶)
۷۱	جدول (۱۲-۳): پراکنندگی واحدهای اراضی بخش و نحوه استفاده فعلی از آنها
۷۳	جدول (۱۳-۳): ویژگی های خاکهای اراضی بخش مرکزی
۷۶	جدول (۱۴-۳): توزیع جمعیت روستایی در بخش مرکزی طی سه دهه
۷۶	جدول (۱۵-۳): توزیع خانوار روستایی در بخش مرکزی طی سه دهه
۷۹	جدول (۱۶-۳): ترکیب سنی جمعیت در شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۵
۸۱	جدول (۱۷-۳): رشد جمعیت روستایی بخش مرکزی طی سالهای ۸۵-۶۵
۸۲	جدول (۱۸-۳): توزیع جمعیت فعال شهرستان در نقاط روستایی شهرستان

- جدول (۳-۱۹): توزیع شاغلین بالای ۱۰ سال شهرستان در بخشهای مختلف اقتصادی در سال ۱۳۸۵
- ۸۴
- جدول (۳-۲۰): توزیع شاغلین بالای ۱۰ سال در روستاهای شهرستان در بخشهای مختلف اقتصادی در سال ۱۳۸۵
- ۸۴
- جدول (۳-۲۱): میزان بیکاری در نقاط روستایی شهرستان خدابنده به تفکیک سواد در سال ۱۳۸۵
- ۸۵
- جدول (۳-۲۲): میزان سواد در نقاط روستایی بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۵.
- ۸۷
- جدول (۳-۲۳): سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات زراعی استان زنجان به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۸۵
- ۹۰
- جدول (۳-۲۴): میزان تولید محصولات زراعی شاخص استان زنجان به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۸۵
- ۹۰
- جدول (۴-۱): میزان تولید گندم روستاهای نمونه گیری شده در بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۷
- ۹۷
- جدول (۴-۲): میزان تولید گندم تعاونی های کشاورزی نمونه گیری شده در بخش مرکزی شهرستان خدابنده (۱۳۸۷)
- ۹۷
- جدول (۴-۳): میزان تولید جو روستاهای نمونه گیری شده در بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۷
- ۹۹
- جدول (۴-۴): میزان تولید جو تعاونی های کشاورزی نمونه گیری شده در بخش مرکزی شهرستان خدابنده (۱۳۸۷)
- ۹۹
- جدول (۴-۵): میزان تولید سیب زمینی روستاهای نمونه گیری شده در بخش مرکزی شهرستان خدابنده در سال ۱۳۸۷
- ۱۰۱
- جدول (۴-۶): میزان تولید سیب زمینی تعاونی های کشاورزی نمونه
- ۱۰۲
- جدول (۴-۷): وضعیت مالکیت اراضی روستاهای نمونه در بخش مرکزی شهرستان خدابنده تا سال ۱۳۸۷
- ۱۰۴
- جدول (۴-۸): وضعیت مالکیت اراضی تعاونی های کشاورزی نمونه
- ۱۰۴
- جدول (۴-۹): وضعیت مکانیزاسیون روستاهای در بخش مرکزی شهرستان خدابنده تا سال ۱۳۸۷
- ۱۰۷
- جدول (۴-۱۰): وضعیت مکانیزاسیون تعاونی های کشاورزی نمونه
- ۱۰۷
- جدول (۴-۱۱): وضعیت دامداری روستاهای نمونه و شرکتهای تعاونی
- ۱۰۹
- جدول (۴-۱۲): وضعیت باغداری در روستاهای نمونه گیری شده در بخش مرکزی
- ۱۱۰
- جدول (۴-۱۳): وضعیت اشتغال و نیروی انسانی در شرکتهای تعاونی کشاورزی

- ۱۱۳ به تفکیک روستا تا سال ۱۳۸۸
- جدول (۴-۱۴): وضعیت آموزش اعضاء تعاونی های کشاورزی نمونه
- ۱۱۵ توسط اداره تعاون شهرستان خدابنده
- جدول (۴-۱۵): مقایسه میزان مشارکت بین روستاییان و اعضاء
- ۱۱۸ تعاونی های کشاورزی (به درصد)
- جدول (۴-۱۶): وضعیت آبیاری در شرکتهای تعاونی کشاورزی
- ۱۲۰
- جدول (۴-۱۷): وضعیت سرمایه و سهام در شرکتهای تعاونی
- ۱۲۵
- جدول (۴-۱۸): وضعیت دریافت اعتبار توسط تعاونی های کشاورزی
- ۱۲۷
- جدول (۵-۱): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و یکپارچه سازی اراضی
- ۱۳۱
- جدول (۵-۲): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و تغییر الگوی کشت و افزایش تولید
- ۱۳۱
- جدول (۵-۳): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و تقویت مشارکت
- ۱۳۲
- جدول (۵-۴): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و تامین اعتبارات و سرمایه
- ۱۳۳
- جدول (۵-۵): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و اشتغال زایی
- ۱۳۳
- جدول (۵-۶): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و بازاریابی
- ۱۳۴
- جدول (۵-۷): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و گسترش مکانیزاسیون
- ۱۳۴
- جدول (۵-۸): آزمون همبستگی بین تشکیل تعاونی و بهبود آبیاری
- ۱۳۵

فهرست نمودار

صفحه	عنوان
۶۲	نمودار (۱-۳): میانگین توزیع ماهانه در طی ۱۰ سال گذشته (۱۹۹۶ - ۲۰۰۵)
۶۴	نمودار (۲-۳): میانگین توزیع فصلی بارش طی سالهای (۱۹۹۶ - ۲۰۰۵)
	نمودار (۳-۳): توزیع ماهانه رطوبت نسبی در بخش مرکزی شهرستان خداپنده
۶۵	طی سالهای (۱۹۹۶ - ۲۰۰۵)
۷۶	نمودار (۴-۳): توزیع جمعیت روستایی در بخش مرکزی طی سه دهه
۸۰	نمودار (۵-۳): میانگین و درصد ترکیب جنسی در روستاهای شهرستان خداپنده

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
	نقشه (۱-۳): تقسیمات سیاسی استان و موقعیت جغرافیایی بخش مرکزی
۵۲	شهرستان خدااینده
۵۳	نقشه (۲-۳): نقشه پایه بخش مرکزی شهرستان خدااینده
۵۵	نقشه (۳-۳): موقعیت ارتفاعی بخش مرکزی شهرستان خدااینده
۵۶	نقشه (۴-۳): موقعیت زمین شناسی بخش مرکزی شهرستان خدااینده
۵۸	نقشه (۵-۳): وضعیت پراکندگی پوشش گیاهی در بخش مرکزی شهرستان خدااینده
۶۶	نقشه (۶-۳): منحنی هم باران بخش مرکزی شهرستان خدااینده
۷۴	نقشه (۷-۳): ویژگی های خاکهای اراضی بخش مرکزی
	نقشه (۸-۳): توزیع جمعیت و سکونتگاهی روستایی در بخش مرکزی
۷۷	شهرستان خدااینده
۸۸	نقشه (۹-۳) تراکم بیولوژیک و کاربری اراضی بخش مرکزی شهرستان خدااینده

فهرست تصاویر

صفحه

عنوان

۲۷ تصویر (۱-۲): توزیع میزان تعاونی در برترین کشورهای دارای تعاونی در سال ۲۰۰۸

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱. طرح مسئله

تعاونی یک موسسه خود مختار از اتحاد داوطلبانه اشخاص برای برآورده ساختن نیازهای عمومی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آرزوها از طریق یک مالکیت مشترک و تحت کنترل دموکراتیک شرکت می باشد (Sonja, 2008, p2169). این نهاد به عنوان یکی از سه بخش نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران می باشد و طبق اصل ۴۴ قانون اساسی به فعالیت های مختلف اقتصادی، اعم از خدماتی، صنعتی و کشاورزی می پردازد. بنابر این یکی از بخشهایی که تعاونی در آن مطرح می باشد بخش کشاورزی است که از آن به عنوان تعاونی کشاورزی یاد می شود. از آنجا که کشاورزی به عنوان شکل قالب معیشت روستائیان می باشد، تعاونی کشاورزی می تواند به ابزاری جهت ایجاد انگیزه توسعه روستایی تبدیل شود و در توسعه اقتصاد کشاورزی و به ویژه اقتصاد روستایی، نقش بسزایی داشته باشد.

روستا با توجه به ماهیت معیشتی خود، محل تولید محصولات کشاورزی و مواد اولیه است، چنین فضای جغرافیایی در کشورهای کمتر توسعه یافته، به علت روابط تجاری محدود و فناوری پایین و دسترسی کم به بازار مصرفی با مشکل پایین بودن سطح زندگی برخوردار است. از طرفی به علت وجود برخی قوانین و اجرای برنامه های اقتصادی ناقص نتوانسته آنطور که باید از توانایی های خود استفاده کند و این منجر به بروز برخی مشکلات اساسی در زمینه زندگی روستایی و کشاورزی شده است. از جمله مشکلاتی که روستاهای کشور با آن روبرو هستند عبارتند از: تعدد و پراکندگی قطعات اراضی کشاورزی، کمبود آب و اراضی آبی، مشکل سنتی بودن روشهای آبیاری و اتلاف منابع آب، نبود بازار مطمئن، مشارکت پایین کشاورزان در مسائل عمرانی و عمومی روستا و اتحاد بین کشاورزان، مکانیزاسیون پایین در روستاها در بخش کشاورزی، کمبود منابع اعتبارات و سرمایه، مشکل بازار تولیدات باغی و کنترل شدید این بخش توسط واسطه ها و تولید کم به علت الگوی های غلط تولید، مجموعه این مسائل موجب روز مشکلات دیگر از قبیل: افزایش بیکاری، مهاجرت به شهرگسترش فقر در روستا و به هم خوردن ساختار جمعیتی شهر و روستا شده است، به علت محدودیت روابط اقتصادی و تجاری و تجربه کم در این زمینه نسبت به شهرنشینان که بازار عمده تولیدات آنها است.

در این رابطه اقدامات و برنامه های متعددی توسط نهادهای مختلف دولتی مرتبط با توسعه روستایی و کشاورزی انجام شده است. از جمله این برنامه ها، توسعه تعاونی ها در سکونتگاههای روستایی است. تشکیل و توسعه تعاونی ها به سال ۱۳۰۴ برمیگردد که در آن سال براساس ماده ۱۰۷، ۱۰۸ و ۱۱۲ فصل دهم قانون تجارت، برنامه ریزی های جهت توسعه تعاونی ها انجام شد و در سال ۱۳۱۴ شمسی، اولین تعاونی در گرمسار تشکیل شد. بتدریج تعاونی های دیگری در اقصی نقاط کشور

تشکیل شد، تا این که بعد از دهه ۴۰ اجرای برنامه اصلاحات ارضی، تعاونی ها مورد توجه جدی دولت به عنوان جایگزین مناسب نظامهای بهره برداری و کارهای گروهی در روستاها قرار گرفت، و زمین به شرط عضویت در تعاونی های تولید روستاییه کشاورزان دارای حق نسق واگذار می شد که موفقیت چندانی در این زمینه کسب نکرد. بعد از انقلاب اسلامی نیز توسعه تعاونی ها در روستاها ادامه یافت که تعاونی های مشاع از جمله آنها بود. و این نوع تعاونی ها نیز چندان کارساز نبود. امروزه تعاونی ها زیر نظر وزارت جهاد کشاورزی و وزارت تعاون براساس اصل ۴۴ قانون اساسی، به بسط و توسعه و سرمایه گذاری در زمینه توسعه تعاونی و فعالیت مبتنی بر آن در محیطهای روستایی و شهری در زمینه تامین اعتبارات و سرمایه مورد نیاز جهت اشتغال زایی و رشد تولیدات داخلی می پردازند. در این زمینه مطالعه نقش وزارت تعاونی و عملکرد شرکتهای تعاونی زیر نظر این وزارت خانه در زمینه توسعه روستایی و کشاورزی بسیار حائز اهمیت است.

وزارت تعاون بعد از سال ۱۳۷۰ ه.ش با نقش حمایتی و نظارتی به توسعه تعاونی ها از جمله تعاونی های کشاورزی با هدف تامین سرمایه و اعتبارات لازم جهت اشتغال زایی و توسعه تولیدات داخلی کشور در زمینه های گوناگون و خودکفایی در تامین نیازهای اساسی فعالیت های خود را شروع کرد. تشکیل این نوع تعاونی ها، با وجود این که روزه روز بر تعداد آنها افزوده می شود، به نظر می رسد در زمینه روستا و کشاورزی نتوانسته است موفقیت زیادی کسب کند که دلایل زیادی برای آن می توان نام برد، این رساله با انتخاب منطقه موردی که فعالیت های تعاونی در آن به نسبت مناطق دیگر چشمگیر تر است و بررسی نقش آن در توسعه منطقه در قالب گرایش کشاورزی، سعی در ارزیابی عملکرد این تعاونی ها و یافتن دلایل عمده موفقیت ناچیز این شرکتهای در زمینه اشتغال زایی و برآورده کردن اهداف نظام تعاونی کشور است.

بخش مرکزی شهرستان خدابنده در جنوب استان زنجان، در یک دشت قیدار قرار دارد، این منطقه و با وجود بستر طبیعی مناسب برای توسعه کشاورزی و قدمت سه دهه فعالیت مبتنی بر تعاون، که به دهه ۶۰ برمی گردد، هنوز نتوانسته در توسعه اقتصادی روستاها بویژه بخش کشاورزی موفق عمل کند و به نگهداشت جمعیت روستایی و جذب سرمایه گذاری های شهری کمک کند. این منطقه با وجود جمعیت زیاد روستایی، اراضی هموار، منبع آبی بویژه سفره های آب زیرزمینی، مراتع متراکم، بارش بالای ۳۵۰ میلیمتر و متوسط ارتفاع ۲۰۰۰ متری جهت بهره گیری از رطوبت جوی، همچنین نزدیکی به شهر مرکزی با کشاورزی معیشتی و درآمد پایین امرار معاش می کنند. شاخصهای توسعه روستایی در این منطقه در سطح پایین قرار دارد و بسیاری از مشکلات گذشته کشاورزی در این بخش همچنان به قوت خود باقی است.